CZU: 81`42`276.6:61 **DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.13382400**

INTERPRETĂRI ALE DISCURSULUI SPECIALIZAT. LIMBAJUL MEDICAL

Mădălina Roxana SMOCHINĂ (BULAI)

doctorand, anul III
Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava, România
orcid id: https://orcid.org/0000-0001-9194-0142

The evolution of society, the current technical and scientific progress is also noticeable in the vocabulary, which is considered the flexible part of the language and the most obvious for external influences.

In other words, progress has led to the emergence of new terms, the semantic reinterpretation of terms from common and specialist language. This paper investigates some of the main ideas of medical discourse. We aim to describe the functions and meanings of terminological units in different types of texts, to characterize the procedures and mechanisms of these semantic processes in medical language, to analyze the degree of expressiveness of lexical units of determinization and the interaction between medical language and other specialized branches. Thus, vocabulary improvement is a broad and difficult process in which the acquisition of new words and their correct use involves a fact of life of each person.

Keywords*: medical, discourse, metaphor, methods, vocabulary, terminology, language.*

Preliminarii

Susținem că progresul a dus la apariția unor termeni noi, la reinterpretarea semantică a unor termeni din limbajul comun, dar și al celora din limbajul specializat.

Ținând cont că împrumuturile lexicale au luat amploare în ultimii ani, trebuie să avem în vedere analiza acestui procedeu, dar la fel de importantă este și analiza mijloacelor interne de îmbogățire a vocabularului.

Vorbim de o comunicare eficientă atât timp cât se deține și se utilizează un lexic variat și corect. Așadar, îmbogățirea și perfecționarea vocabularului reprezintă un proces amplu și dificil în care achiziționarea de noi cuvinte și folosirea lor corectă presupune o constată în viața fiecărui individ.

Constatăm că în ultima perioadă, terminologia reprezintă o ramură din ce în ce mai studiată, impunându-se, treptat, ca disciplină lingvistică. În țara noastră analiza terminologiei a luat amploare, existând nenumărate studii teoretice și practice dedicate limbajelor profesionale din domeniul lingvistic, sportiv, juridic, economic, militar, medical etc.

Datorită dinamismului terminologiei, particularitate evidenţiată de mai mulţi specialişti ai domeniului [Béjoint/ Thoiron 2000; Sager 2000; Depecker 2002; Bidu-Vrănceanu 2007], aceasta trebuie privită dintr-o perspectivă mai amplă, iar „termenii ca

semne lingvistice în uzaj" [2, p. 21] pot fi analizați în diferite texte şi contexte, fapt ce determină o strânsă legătură cu lexicologia şi semantica lexicală.

Având în vedere caracteristicile limbajului ştiinţific, admitem că textul medical reprezintă o ramură de analiză complexă care, pe lângă caracterul obiectiv, dat de existența unei terminologii speciale, trebuie abordat atât dintr-o perspectivă pragmatică, cât şi dintr-o perspectivă lingvistică.

Terminologia medicală este folosită în mod constant atât de specialişti, cât şi de persoane nespecializate, observându-se uneori anumite confuzii în utilizarea termenilor: inclusiv în lucrările de strictă specialitate (manuale, articole ştiinţifice, monografii) se atestă informaţii contradictorii cu privire la semnificaţia anumitor termeni şi nu se face o distincţie clară între domeniile de aplicare a diferitelor concepte. Toate acestea creează o serie de dificultăţi în utilizarea şi înțelegerea corectă a termenilor.

Totodată, termenii medicali au o influență semnificativă asupra limbii române actuale. Pe de o parte, dezvoltarea şi schimbările permanente care se produc în sistemul de sănătate implică o evoluție a terminologiei: apar termeni noi sau sunt actualizate semnificațiile termenilor existenți.

Pe de altă parte, aceste unități reprezintă o sursă activă de îmbogățirea a vocabularului literar general.

Analiza textelor medicale se adresează publicului țintă şi permite delimitarea modalităților de popularizare folosind figuri de stil, reformulări, meta-limbaj şi substituți sinonimici.

Totodată, există o evoluție continuă în cazul comunicării specializate, iar pentru o bună analiză a textului medical este foarte important să se clarifice şi să se definească în mod corect noțiunile subordonate acestuia cum ar fi: limba de specialitate, discursul şi textul de specialitate şi raportul dintre cele două.

Noțiunea de *limbă de specialitate* se referă la limba utilizată în domeniul medical. Principalul reper pentru a identifica elementele definitorii reprezentative textului medical constă în prezența unui lexic terminologic specific.

D. Jacobi[1] utilizează noțiunea de *discurs ştiinţific* alături de *discursul didactic* şi *discursul de vulgarizare.* Cu toate acestea discursul ştiinţific este descris de autor ca fiind „pur şi ideal", el constituind pincipalul conținut pentru discursul de informare destinat pacienților.

Pornind de la clasificarea discursului ştiinţific făcută de către D. Jacobi (1999) avem în vedere: textele ştiinţifice scrise de către cercetători, de specialişti în domeniul dat pentru alți specialişti. Textele didactice, manualele sau cursurile universitare, au o vocaţie pur pedagogică fiind scrise de către profesori/cercetători, textele de vulgarizare: aceste texte sunt scrise de către cercetători, specialişti care joacă rolul de mediatori între domeniul ştiinţific şi publicul obişnuit care are nevoie de o informaţie decodificată, dar cu anumite argumente ştiinţifice. Acest tip de text suferă unele schimbări la nivel lexical, predominat de anumite generalizări şi afirmaţii, dar care păstrează o parte din conținut pentru a fi destinată publicului.

[1] JACOBI, D. *Diffusion et vulgarisation-itineraire du texte scientifique,* Paris: Annales litteraires de L'Universite de Besancon, 1986, p. 182

Abordări ale terminologiei medicale în mass-media

În societatea actuală sănătatea a devenit o valoare spre care tindem, iar știința medicală ne oferă o gamă largă de metode pentru a ne menține sănătoși, dar și modalități de prevenire a bolilor.

De menționat faptul că rolul fundamental în formarea terminologiei medicale revine tratatelor și lucrărilor științifice, dar trebuie să recunoaștem că o contribuție substanțială în formarea și răspândirea termenilor medicali o are mass-media unde, conform cercetătoarei Angela BIDU – VRĂNCEANU, vorbim de o terminologie externă ce constă în introducerea unor termeni specializaţi în comunicarea obişnuită sau în textele cu o circulaţie largă [2, p. 510].

Discursul de popularizare utilizează același material terminologic ca textul științific, dar cu o serie de modificări în ceea ce privește modul de realizare. Constatăm că individul nespecializat făce apel la acest tip de discurs pentru a-și fixa cunoștințe, manifestând interes pentru domeniul medical, în timp ce atenția emițătorului se focusează pe destinatar, mesajul obținând un rol secundar. Se are în vedere faptul că receptorul trebuie să-și însușească conținutul științific în mod corect prin urmare, emițătorul trebuie să depășească limita strictă a limbajului specializat și să pătrundă în limbajul comun sau literar standard.

Ținând cont de acest parcurs al textelor medicale, dinspre limbajul specializat spre limbajul comun și invers, asistăm la o *vulgarizare științifică.* Acest termen este utilizat din ce în ce mai frecvent în cadrul dezbaterilor despre tehnicile și metodele de difuzare a științei în societate.

Domeniul medical a devenit prioritar în perioada pandemiei, când interesul societății pentru noutățile științifice a crescut semnificativ.

Diseminarea informației științifice din domeniul medicinei este motivată și de interesul publicului față de cercetările ce presupun menținerea sănătății și prevenirea diferitelor patologii, dar și explicarea originii anumitor maladii care, fiind incurabile, pot fi vindecate grație investigațiilor realizate.

Daniela-Rovența Frumușani susține că textul ştiinţific de vulgarizare nu trebuie să se transforme într-o vizită de laborator, ci într-o desfăşurare narativă a cuceririi informaţiei adevărului destinat unui public receptiv preocupat de subiecte de nelinişte colectivă.

Ala DAVID, în articolul *Probleme actuale ale cercetării textului de vulgarizare medicală mediatizat,* face trimitere la cele două tendințe de cercetare a vulgarizării științifice: *una cognitivă*, ce permite definirea vulgarizării drept echivalent al termenului de popularizare, presupunând simplificarea unor conținuturi abstracte cu scopul receptării de către persoanele nespecializate, și *una critică*, care presupune degradarea și denaturarea științei.

În articolul menționat, Ala David identifică o serie de tehnici de vulgarizare ce pot fi clasificate astfel:

1. *Prezența și folosirea figurilor de stil: analogia, comparația, metafora, paradoxismul, pentru a surprinde lectorul, exagerarea, hiperbola.*
2. *Reformularea și folosirea metalimbajului cu scopul de a explica cititorului și de a-i facilita înțelegerea mesajului.*

3. *Substituirile sinonimice fără a respecta un anumit registru de limbă, precum și folosirea din plin a semnelor de punctuație, cum ar fi ghilimelele și parantezele.* [3, p. 99]

Pentru a dovedi veridicitatea tehnicilor de vulgarizate vom avea în vedere analiza acestora în corpusul de studiu menționat în subcapitolul anterior.

Considerăm că telemedicina, revistele, forumurile de discuții cu tematică medicală sau discursurile ce au luat amploare în perioada pandemiei, demonstrează aceste observații referitoare la discursul de popularizare. Mass-media nu a avut doar rolul de a informa publicul, ci și de a explica ce se întâmplă cu această infecție ce a pus stăpânire pe întreg globul, adaptând conținutul științific pentru un public nespecializat.

Astfel, acest mijloc de informare al populației s-a dovedit a fi foarte eficient întrucât specialiștii sau persoanele autorizate și credibile au fost aduse în fața publicului cu scopul de face discursul medical accesibil populației, transmițând publicului nespecializat informațiii referitoare la pandemia cu Covid-19.

Contactul limitat dintre persoane, caracterul contagios al bolii și distanțarea socială au dus la implementarea consultațiilor de tip online, ramură intitulată *telemedicină*. Aceasta a evoluat rapid, dar nu a fost utilizată pe scară largă în sistemul de sănătate din cauza legilor de reglementare și lipsa fondurilor.

Termenul de telemedicină a fost folosit inițial pentru a se referi la furnizarea de servicii de asistență medicală la distanță, folosind tehnologia informațiilor și comunicațiilor (TIC), iar implementarea acestui proiect a presupus introducerea de noi termeni.

Telehealth este unul dintre termenii care a fost introdus ca urmare a răspândirii utilizării telemedicinei, cum ar fi educația medicală și managementul sistemelor de sănătate. Au apărut și alți noi termeni precum: e-health, m-health și connected health.

E-health a fost conceput pentru a face trimitere la o gamă largă a aplicațiilor de prelucrare a datelor, utilizare a internetului în sisteme de sănătate și aplicații de promovare a sănătății. Telehealth și e-health pot fi considerați ca o extensie a termenului original de telemedicină. Cu toate acestea, termenii telemedicina, telehealth și e-health sunt adesea folosiți în mod interschimbabil atât de către profesioniștii din domeniul sănătății, cât și de consumatori.

Vulgarizarea textelor de specialitate medicală sunt într-o continuă evoluţie, având drept scop instruirea publicului, din ce în ce mai informat datorită accesului la sursele media.

Analiza stilistică și expresivă a discursului științific

Asemenea altor ramuri ale stilului științific, limbajul medical utilizează structuri lexico-gramaticale ce reflectă funcția obiectual-logică a limbii și mai puțin aspectul expresiv-stilistic. Această funcție este îndeplinită datorită structurilor lexico-gramaticale specifice, termenilor strict specializați, multitudinea neologismelor, frecvența substantivelor deverbale, a construcțiilor impersonale reflexiv-pasive etc. [16, p. 102].

Unele dintre caracteristicile pe care le regăsim în cazul stilului științific sunt: numărul mare de cuvinte împrumutate din alte limbi, prezența abrevierilor internaționale și a siglelor. Multe dintre aceste caracteristici le regăsim și în cazul limbajului medical,

guvernat fiind de funcția *referențial -denominativă* și cea *metalingvistică* (Irimia 1986: 103). Această funcție este orientată spre context, dominând textele științifice. Contextul poate fi stilistic sau lingvistic, exprimă valori denotative, respectiv, conotative ale cuvintelor cărora le asigură polivalență stilistică. Menționăm că rolul contextului diferă de la un stil funcțional la altul [16, p. 103].

Elementul esențial pentru a putea descifra o metaforă, indiferent de transparența analogiei, este **contextul.** De aceea este necesară o interpretare independentă atât din punct de vedere contextual, cât și din punct de vedere semantic.

Atunci când vorbim de metaforele *lexicalizate,* a căror valoare figurativă nu mai este percepută, ci codificată sub forma unor sintagme, acestea se caracterizează prin sens autonom față de uzul contextual.

În cazul *metaforelor artistice,* rolul contextului, pentru a face posibilă identificarea analogiei și decodarea, este dependent de distanța semantică dintre termenii metaforei. Cu alte cuvinte, rolul contextului în exprimarea *metaforei terminologice* este mult mai complex în comparație cu celelalte două tipuri de metafore deja amintite.

Cazul unor contexte stabile duc la sublinierea importanței unităților polilexicale, care impun metaforele ca termeni specializați (*cutie craniană, canal lacrimal),* [2, p. 33].

Așa cum am mai menționat pe parcursul studiului între termeni și cuvintele din lexicul comun se produce un schimb continuu. Întâlnim situații în care cuvinte din vocabularul uzual dezvoltă sensuri terminologice, iar terminologia, la rândul ei dezvoltă sensuri specifice altor domenii. Această extindere a sensului inițial se face adesea prin metaforă sau metonimie. Cele mai întâlnite tipuri de metafore sunt acelea în cadrul cărora analogiile se realizează prin evocarea formei sau a funcției [16, p. 36]

Angela Bidu-Vrânceanu susține că metafora reprezintă unul dintre cele mai utilizate procedee lingvistice de vulgarizare a terminologiei medicale [3, p. 174]. *Aceasta, la fel ca metonimia și sinecdoca, presupune o schimbare a numelui unui obiect prin numele altuia, pentru care nu se cere decât ca între cele două obiecte să existe o asemănare cât de mică. Spre deosebire de metonimie și sinecdocă, unde raportul trebuie să fie de corespondență calitativă și respectiv, de cuprindere, pentru metaforă este necesară numai* ***analogia*** (I. Coteanu, A. Bidu - Vrănceanu 1975: 50).

În studiul său *Metafora și limbajul medical* Narcisa Forăscu face distincția între patru tipuri de metaforizare: ***științifică, conceptuală, teoretică*** și ***terminologică***.

Nina Cuciuc susține că metafora terminologică reprezintă una dintre cele mai importante constituiente în cadrul comunicării specializate. Acest concept este destinat spre a fi utilizat în cadrul discursurilor specializate.

Filosoful german, Ernst Cassirer în lucrarea sa *Eseu despre om* consideră că în limbajul uman ar fi imposibil să fie redate idei abstracte fără ajutorul *metaforei.*

Menționăm că pentru definirea *metaforelor terminologice* trebuie prezentate particularitățile *analogiei* și *transferului.*

Analogia reprezintă condiția preliminară și necesară pentru a face *transferul* care duce spre orice tip de metaforă. Aceasta pleacă de la o bază semantică comună, dincolo de care intervin diferențele de sens, care asigură originalitatea și expresivitatea metaforei artistice.

O altă metodă de exprimare a unei metafore terminologice este *transferul.* În *metafora terminologică,* transferul ține de domeniul diferit, dar și de direcția din care face parte. Adică ne interesează dacă transferul s-a efectuat dinspre lexicul comun spre cel specializat sau între domenii diferite ale lexicului specializat.

Spunem despre o metaforă că este terminologică numai dacă termenii s-au format în urma unui transfer din lexicul comun în lexicul specializat (**pungă,** care în limbajul comun are sensul de *obiect sub forma unui săculeț pentru depozitarea diferitelor obiecte*, în timp ce în terminologia medicală se folosește cu sensul de umflătură *a pielii de forma unui săculeț* (situată mai ales sub pleoapa inferioară); *Pungă de apă*, denumire populară pentru *ascită; pleurezie*), dar totodată transferul se poate realiza și dintr-un lexic specializat într-un alt lexic specializat (**colaps** (med.) 1. scădere bruscă a activității (tonusului, tensiunii etc.) unui organ, însoțită de pierderea cunoștinței, 2. prăbușire a unei construcții; (p. ext.) prăbușire (economică etc.); ruină, faliment. (tehn.) deformare, spargere a pereților). Așadar *metafora terminologică* este utilizată cu scopul creării de noi termeni [2, 33].

Pentru metaforele terminologice trebuie avut în vedere *transferul de domenii* (în medicină: *scoarța celebrală*, sinonim cu *cortex celebral)*, și *modificările semantice* (cuvântul *câmp* cu sensul de *întindere mare, plană, de pământ cultivat sau nu*, în medicină devine *câmp operator*), cea de-a doua fiind subordonată primei [2, p. 34-37].

A. Bidu - Vrănceanu în *Studii de lingvistică* face distincția între ***metafora terminologică,*** constând în desemnarea unor concepte specializate, pentru care în limbajul specializat nu există un alt termen echivalent. Acest tip de metaforă se caracterizează printr-un grad maxim de necesitate ce și-a pierdut complet caracterul metaforic inițial, având valoare exclusiv cognitivă, fapt ce le diferențiază de metaforele expresive și ***metafora ocazională*** care apare numai în anumite tipuri de texte (presă, de vulgarizare științifică). Cu toate că nu se poate nega rolul lor în comunicarea cunoștințelor de specialitate, lor li se poate adăuga și o funcție expresivă, în diferite grade. Termenii ce aparțin acestei categorii au în dicționare primul sens medical, dar, totodată depășesc limitele acestui limbaj, dobândind în acest fel atât în limba comună, cât și în alte limbaje o valoare metaforică. Sublinerea acestui fapt se realizează prin încadrarea lor în contexte mai largi sau mai restrânse.

În categoria *metaforelor terminologice*, Narcisa Forăscu face distincția între metafore care interesează ***termeni unici***, în acest caz contextul nu are niciun rol și ***sintagme metaforice*** în structura cărora intră un termen obținut prin metaforă, de obicei cu un grad mai mare de generalitate și un determinant, obligatoriu din limbajul medical în cazul nostru, care aduce precizia necesară și restrânge interpretarea la un anumit sens: **ață,** fir subțire (de bumbac, de in, de cânepă etc.) folosit la cusut, la fabricat țesături etc. ~dentară; **barieră (**~hematoencefalică, bariera fiziologică care există între sistemul sanguin și sistemul nervos central); **anomalie** (~congenitală, defecte de dezvoltare); **zonă** (~zoster); **canal** (~lacrimal, ~coledoc).

Indiferent din ce punct de vedere vorbim, termeni unici sau sintagme metaforice, odată ce au pătruns în limbajul medical își pierd valoarea expresivă, opunându-se, astfel, metaforelor artistice. Chiar și așa sunt unii termeni care nu și-au pierdut complet

valoarea expresivă, de exemplu: **ciocan, scăriță, bazin**. Aşadar, nu putem exclude orice funcție expresivă în cazul metaforelor terminologice.

Pe lângă cele două tipuri mari de metaforă mai sus menționate, Narcisa Forăscu consideră că un aspect interesant de urmărit este ***direcția transferului semantic***.

Altfel spus, pe de o parte, dacă sunt termeni medicali și în ce măsură sunt obținuți din termenii limbii comune, redefiniți, deveniți monosemantici şi care s-au impus teminologic (**câmp** ~vizual, ~operator; **cale** ~ bucală, ~respiratorie**)**, iar pe de altă parte, dacă termenii din limbajul medical migrează în limba comună, reușind să dezvolte aici sensuri metaforice, mai mult sau mai puțin îndepărtate de sensul medical inițial.

Aşadar, limbajul medical se află într-un proces amplu de dinamică semantică continuă.

Bibliografie:

1. ARDELEANU, S-M., *Dynamique de la langue et Imaginaire linguistique*, Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2000.
2. BIDU-VRĂNCEANU, Angela, (coord.),*Terminologie şi terminologii,* Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti, 2010,
3. BIDU-VRÎNCEANU, Angela*, Lexicul specializat în mişcare. De la dicţionare la texte*, Editura Universităţii din Bucureşti, 2007, 266 p.
4. BUSUIOC, I.*, Introducere în terminologie*, Universitatea din Bucureşti, 2003.
5. BIDU-VRÎNCEANU, Angela, *Lexic comun, lexic specializat,* Editura Universităţii din Bucureşti, 2000.
6. CĂRUNTU-CARAMAN, Livia, *Utilizarea englezismelor în limba română în contexte adecvate* [online]. Disponibil: *https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/31-41_5.pdf* [Accesat 11.03.2023]
7. DAVID, Ala, *Probleme actuale ale cercetării textului de vulgarizare medicală mediatizate* (online) Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/17.%20p.98-101.pdf [Accesat p1 14.01.2023]
8. FLAIŞER, Mariana, *Terminologia medicală: Formare. Evoluţie. Sensuri*, Editura Sintech, 2012, Craiova.
9. GRAUR-VASILACHE, Maria, *Tendințe de internaționalizare și modernizare a terminologiilor de specialitate.* În: Limba română, nr. 6-10, p. 214-228, Publ. 2003.
10. HUMOREANU, Dana, *Ce-ai vrut să spui, doctore? Mesajul medical: coduri și interpretare,* Editura Universității „Ștefan cel Mare", 2017, Suceava, p. 174.
11. HUMOREANU, Dana și FILIP, Roxana (2021) - *Sous le fouet des mots pendant la pandémie de COVID-19,* Publ. 2021, revista ANADISS, nr.31(I).
12. HUMOREANU (GĂINARIU), Daniela, *Coduri și interpretarea lor semiolingvistică în limbajul medical*, 2017, Suceava.
13. MICU, Eugenia, *Terinologia medicală în limba română: Evoluție și tendințe, 2018,* Chișinău.
14. NECHITA (ATOMEI), Oana Liliana, *Analiza discursului medical în domeniul nutriției,* 2021, Suceava.
15. RIZEA, Monica Miheala, *De la monosemie la polisemie în terminologia științifică actuală, 2009,* București.
16. STAICU, *Linguistic concepts in terminology. Medical Terms in context*, 2016.

17. STAICU, S.N., A*specte ale limbajului medical românesc actual. Perspectivă sincronică. Sistem și discurs,* Timișoara, 2016.
18. STOICHIȚOIU-ICHIM, Adriana, *Vocabularul limbii române actuale. Dinamică/ Influențe/ Creativitate.* București: BIC ALL. ZAMFIR, Anca Elena, *Variație și dinamică în limbajul medical,* Ed. Rovimed Publishers, 2013.
19. Revista de Analiza Discursului, ANADISS 31/2021, Dana HUMOREANU, Roxana FILIP *Sous le fouet des mots pendant la pandémie de Covid-19.*